

Katrs cilvēks mazdrusciņ ir aktieris

No Līvānu teātra vēstures

Kad sācis darboties pats pirmais dramatiskais pulciņš Līvānos, precīzu ziņu nav. Dažos avotos minēts, ka pirmo soli Līvānu kultūras dzīves aktualizēšanā spērusi 1896. gadā dibinātā Līvānu brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība, kas pulcināja Līvānu miesta apzinīgākos, sabiedriski aktīvākos cilvēkus. Šī biedrība izveidoja pūtēju orķestri, organizēja koncertus un teātra izrādes.

Izdevumā «Latviešu teātra hronika» atrodama pirmā recenzija par teātra izrādi Līvānos. Tā vēsta, ka 1909. gada 18. maijā Līvānos notikusi Rūdolfa Blaumaņa lugas «Ļaunais gars» izrāde. Par līvāniešu debiju, kas publicēta avīzē «Jaunā Dienas Lapa» 1909. gadā, dots šāds vērtējums: «No Līvāniem (Infantijā). Mūsu miestnā uz nākošo rudenī atvērs četrklasīgu pilsētas skolu, šā nodoma veicināšanai vietējie spēki sarīkoja otros vasaras svētkos teātri ar visām piedevām un bufeti ar stipriem dzērieniem, kura bija iekortulējusies turpat zāles, resp. šķūņa otrā galā, publikai aiz muguras. Uzveda Rud. Blaumaņa «Ļaunais gars».»

Par to, kas organizēja un iestudēja teātra izrādes, vadīja dramatiskos pulciņus un kādas citas izrādes notikušas Līvānos 19. gadsimta beigās, 20. gadsimta sākumā, konkrētu ziņu trūkst. Teātra dzīvi miestā pārtrauca Pirmais pasaules karš. Tā atsākās 1920. gadā, bet 1926. gada 7. jūnijā Līvāniem piešķīra pilsētas tiesības, kas veicināja pilsētas un kultūras dzīves attīstību. Darbojās vairāk nekā desmit dažādu biedrību, kuru paspārnē arī veidojās dramatiskie pulciņi. To režisori bija ne tikai vietējie skolotāji, bet arī viesrežisori. 1929. gada vasarā lugu «Jūras gaigaliņa» iestudēja un tajā tēloja Latvju dramatisko kursu vadītājs Ernests Kārklis (pseudonims — Zeltmatīš). Kā viesrežisors Līvānos ir strādājis Nacionālā teātra aktieris un režisors Jānis Lejiņš.

30. gadu sākumā Līvānos izrādes iestudēja un tajās tēloja arī Ilga Zvanītāja (pseudonims — Zvānova), kas Latvijā bija jau pazīstama profesionāla aktrise. Tika iestudētas lugas «Skroderdienas Silmačos», «Trīnes grēki», «Mērnieku laiki» un citi tikpat vērienīgi darbi.

1940. gadā teātru rosīgā dzīve tika pārtraukta un atsākās tikai pēc Otrā pasaules kara beigām. Izrādes tika iestudētas un spēlētas komercskolā (vēlāk — ekonomiskajā tehnikumā) un Līvānu 1. vidusskolā. Kopš 1945. gada skolā sāka darboties dramatiskais pulciņš, ko vadīja skolotājas Lidijs Kristovska un Helēna Sīpola, vēlāk arī Oļģerts Zieds. Pastāvēja divi dramatiskie pulciņi: skolotāju un skolēnu. Kad 1944. gadā beidza pastāvēt komercskola un 1952. gadā Valsts ekonomiskais tehnikums, tad par pašdarbības teātra centru kļuva kultūras nama dramatiskais kolektīvs, kuru 1950. gada rudenī izveidoja, vadīja un režisēja **Lauma Balode**. Pirmajā iestudētajā lugā «Pūt, vējiņi!» viņa nospēlēja Baibu.

Teātra kopu **Lauma Balode** vadīja vairāk nekā 30 gadus, līdz 1983. gadam. Šajā laikā iestudēts pāri par 60 lugām un viencēļiem, daudzas lugas — pat atkārtoti. Viņa pati sarakstīja vairākas lugas: «Vadzis lūzt», «Zelta kauss» un citas. Dažas no Laumas lugām iestudētas Līvānu teātrī. Izdots romāns vēstulēs «Viņi satikās ezera krastā» par Laumas un Viļa Kraukļa kara izpīlīto mīlestību. 2004. gadā **Lauma Balode** aizgāja aizsaulē.

No 1983. līdz 2004. gadam teātri vadīja kolektīva dalībniece kopš tā pirmā gada **Anna Pabērza**. Viņas laikā tika iestudētas 20 lugas, vairāki skeči, dramatizējumi. Viņa ieguldīja milzīgu darbu, savācot un apkopojot Līvānu amatierteātra vēsturi. **Annas Pabērzas** darbu turpināja amatieraktrise **Rima Līvmane**, pēc tam teātra režija tika uzticēta **Ilzei Kārklei**.

Teātra jubilejas sezona

Šoruden jaunās sezonas sākumu Līvānu amatierteātris ievadīja ar nopietnu gatavošanos savas 60 gadu jubilejas svinībām, kas notiks 20. novembrī. Režisores **Ilzes**

● **Līvānu amatierteātra režisore Ilze Kārkle pārlūko skatuves tērpus. Dāmu vakarkleitas, saimnieču priekšautiņi, kungu «pletkrekli», «melnās vistas» aube, «cāļu» cakinie volāni, tāpat kā šis — «Tīģera» ietērs — un desmitiem citu visbiežāk nākuši no nocenoto apģērbu veikaliem, no pašu vecajām pūra lādēm un skapjiem. Pārvērtības notikušas, pateicoties šujamadatām tēlotāju čaklajās rokās.** Foto: A. Šņepsts

tošanas grafiks gan esot tik saspiets, jo centrā darbojas daudz pašdarbnieku — deju kopas, dziedošie kolektīvi, bērnu un pieaugušo pulciņi — ka teātra ļaudīm skatuve tiek atvēlēta tikai reizi nedēļā.

Līvānu amatierteātra vecākajam aktierim — **Vitālijam Nešporam** — nākamgad apritēs 80 gadi. Viņš savā dzīvē nospēlējis vairāk izrādēs nekā mēs, pārējie — visi kopā, par tēlotāju saka režisore. Sācis spēlēt jau izsūtījumā Sibīrijā, un visu dzīvi savu brīvo laiku veltījis teātrim. Īsts veco laiku aktieris, ar lielām prasībām pret sevi, pret citiem, — par aktiera ieguldījumu kopīgajā darbā priecājas **Ilze Kārkle**. Vecāko teātra darbinieku sarakstā arī **Anna Pabērza**, kas pirms 60 gadiem bijusi klāt teātra dzimšanas brīdī, strādājusi par režisori un nekad neliedz savu pa-

jām» lugām bija R. Blaumaņa darba «Ļaunais gars» iestudējums, ar ko teātra grupa plaši atzīmēja 100. gadadienu, kopš šī luga izrādīta Līvānos.

Šis ir darbs, kas liek sapurināties un savākties, saka **Ilze** par saviem režisores pienākumiem. Dienas viņai pāriet, strādājot sava vīra zemnieku saimniecībā. Vakari — teātri, jo mēģinājumi notiek regulāri, trīs reizes nedēļā. Neiet secen arī govju slaukšana pēc tam, kad viņa pati un citi skatuves tēli atgriežas reālajā ikdienā. Iespēju robežās, cik to var finansiāli atļauties, režisore papildina zināšanas kursos un semināros.

Skatītāji uz mūsu izrādēm labprāt nāk, priecājas režisore. Sanācis tā, ka tieši teātrim ticis gods ar savu izrādi uz jaunās, spožās skatuves atklāt kultūras namu pēc

Kārkles vadībā cītīgi notika jauno iestudējumu meginājumi. Tika iestudēti divi darbi: A. Brigaderes «Čaukstēnes» un M. Zoščenko «Kāzas». Lugā «Čaukstēnes» Kļoņi spēlēja Eleonora Rabčevska, Kurmeni — Sandra Mukāne, Fogeleni — Ilze Vanaga, Luisgardi — Linda Usāne, Purenī — Ināra Ivanova, Grietu — Biruta Krūmiņa. Iestudējumā «Kāzas» Tēva lomu atveido Jānis Markots, Māti — Ināra Jačmenkina, Meitu — Sarmīte Ručevska, Līgavaini — Oskars Bērziņš, Līgavaiņa draugu — Valentīns Uljanovs vai Jānis Aizpuriētis. Pirmo viesi spēlēja Normunds Upītis, otro viesi — Valdis Vītkovskis, pirmo sievieti — Linda Usāne, otro sievieti — Rīma Līvmane. Līgavas ekstravaganto draudzeni spēlēja Grigorījs Eņiņš.

Jaunajā, jubilejas sezonā tiek atkārtoti arī agrāk iestudētie darbi: R. Blaumaņa «Dzīves nopūta jeb likteņa saites» un J. Jaunsudrabiņa «Pēc pirmā mītiņa». Tie ir rādīti vairākos novada kultūras namos, dažādos festivālos Latvijā un Lietuvā. Amatierteātra kopas dalībnieki aktīvi gatavojas jubilejas svinībām, un jau divas nedēļas pēc kārtas jubilejas ietvaros līvāniešus un tālākus ciemiņus ir aicinājuši uz izrādēm.

Amatierteātra kopā patlaban darbojas 25 dalībnieki.

Cenšas dzīvot tik skaisti, cik vien var

60 gadus gaidījām uz šo brīdi, kad amatierteātrim būs savas telpas, saka teātra režisore Ilze Kārkle, vadīdama «Novadnieka» žurnālistus cauri Līvānu kultūras nama skatītāju zālei, pēc tam — pāri skatuvei, pa kulišu labirinta tumsu. Šādā vidē nepieradušam gājējam solis liekams piesardzīgi, bet Ilzei tas ir gandrīz vai diendienā iestaigāts ceļš. Klāt durvis, pie kurām plāksnīte ar uzrakstu «Amatierteātris». Tikpat oficiāla, kāda pie citām kultūras centra darbinieku kabineta durvīm. Režisorei patiešām liels prieks par šo teātrim atvēlēto telpu, kura vienlaicīgi apvieno gan grimētavas, gan ģērbtuves, gan tērpu noliktavas, gan mēģinājumu telpas funkcijas. Un kā jau šādās vietās mēdz būt, — laikmeti, stili, fantāzijas lidojuma augļi un ikdienas sadzīvē vajadzīgas lietas draudzīgi sadzīvo vienuviet. Stūri ierīkotajā ģērbtuvē līdzās sakarināti gan manierīgu dāmu tērpi, gan Vinnija Pūka kostīmi, kastēs glabājas smalkas cepures, vādekļi un boa.

Lielie spoguļi uz bīdāmās sienas sākumā gan gandrīz vai baidījuši pašus, jo sevišķi tad, kad uzvilkti kādai lomai vajadzīgs tērps. Tagad visiem tēlotājiem patīkot aplūkot sevi skatuves tēlā pirms stāšanās skatītāju priekšā. Tepat arī gulta ar senatnīgām cakām gar palaga malu un svitrainu deķi, — daudzās izrādēs nepieciešama kā interjera sastāvdaļa. Galds, krēslī, pulksteņi. Spoguļi ar sānu apgaismes lampām — grimēšanai. Telpā izvietotas lietas un priekšmeti, ko var izmantot mēģinājumos, ikdienas darbā. Vēl jau milzums rekvizītu un dekorāciju, kas nepieciešami izrādēm, glabājas noliktavā. Šajā telpā tiek pavadīta tā mēģinājumu daļa, kas notiek «pie galda», kad tēlotāji pārrunā un iztirzā lugu, analizē lomas, cenšas saprast, ko autors gribējis ar to pateikt, mēģina tekstus, samēģina tos ar partneriem, uzklauša režisores padomus. Nav jau tā, ka visam sastāvam jābūt klāt katrā mēģinājumā, vispirms tiek veidoti un noslipēti dialogi, monologi. Tad, kad notiek darbības pārcelšana uz skatuves, tad gan jāpiedalās visiem. Kultūras centra skatuves izman-

domu vēsturiskā vai radošā ziņā.

Par «jaunākajiem» kopas dalībniekiem Ilze Kārkle sauc aktierus, kas teātri spēlēja gadus 30 — 35, — Ināru Jačmenkinu, Jāni Markotu, Ēriku Mazjāni. Pati režisore šajā kolektīvā vada 25. sezonu, par režisori strādājot piekto gadu. Bet, stāstot par dalībniekiem, pietiek arī sava rūgtuma. Ar smagu nopūtu Ilze piemin tos daudzus jauniešus, talantīgos kopas dalībniekus, kas aizbraukuši darbā uz Angliju, Īriju, Dāniju, — otra trupa no viņiem sanāktu.

Vai katrs cilvēks var būt par aktieri? Uz šo jautājumu Ilze Kārkle atbild, ka cilvēks ne vienmēr zina, kas pašam ir iekšā, un dažreiz negaidot nāk ārā kaut kas tāds, kas pārsteidz gan viņu pašu, gan citus. Iespējams, ka katrs mazdrusciņ esot aktieris, tikai jautājums, — kā tas iznāk uz ārū. Nevar būt, ka mēs savu dzīvi varam nodzīvot tā, lai kaut reiziti neizliktos, vai mazdrusciņ tā skaisti nepietēlotu. Cita lieta, ka ne katrs var būt par aktieri, lai saņemtos stāties plašas publikas priekšā. Viņa gan ienākusi jau «gatavā» kolektīvā, kas prata, ko un kā darīt. Viņa nezina, kā būtu, ja nāktos visu sākt no nulles.

Teātra dibinātāja Lauma Balode teātri vadīja 33 gadus. Daudzu no tā laika aktieriem vairs neesot starp dzīvajiem, bet palicis tas, ko sauc par «pievienoto vērtību», — tradīcija spēlēt tā, lai pašiem būtu interesanti un skatītājiem tāpat. Cilvēkiem gribas atelpu no visa tā, ko viņi redz sev apkārt, no negācijām, ķibelēm un ķezām. Bet arī bēdīgo var skaisti parādīt, uzskata Ilze Kārkle, tāpēc vismaz reizi piecos gados kopa cenšas iestudēt kādu nopietnu drāmu. Tas esot vajadzīgs arī pašiem aktieriem, jo nevarot cilvēkus tikai visu laiku smidzināt. Viena no pēdējā laika «nopietna-

renovācijas. Zāle bijusi pārpildīta. Kā jau dzīvē nereti mēdz būt, vairākas lietas paslīd garām neievērotas, tāpēc daudziem līvāniešiem, kas toreiz ieradušies vairāk ar mērķi apskatīt atjaunoto kultūras namu, bijis liels izbrīns, — nevar būt, ka šie lieliskie aktieri, kas spēlēja tik lielas lomas, ir mūsu pašu ļaudis! Daudz skatītāju ieradās arī uz jubilejas ieskaņas izrādēm tagad, novembrī.

Neviens gads šajos 60 gados nav bijis tāds, par ko būtu jāteic — «tukšais», saka Ilze Kārkle, kad kopa būtu pārtraukusi darbību. Abas iepriekšējās režisores — Lauma Balode un Anna Pabērza — ir ielikušas tik stipru pamatu, ka man gribas kopu salīdzināt ar spēcīgu, zaļoksnu koku, kas stingri turas zemē. Mēs, tie jaunākie, esam šī koka zari, ziedi un lapotne, kas veido skaisto vainagu, — tēlaini stāsta režisore. Teātra kopai izveidota sava mājas lapa internetā, tā ir dāvana no cilvēkiem, kas darbojas teātri. Mājas lapā plaša informācija par iestudējumiem, vēsturi, jaunumiem, režisoriem.

Režisore pateicīga kultūras centram, novada domei par atbalstu un palīdzību, kultūras centra māksliniecei, kas gādā par dekorācijām un noformējumu. Arī tas vairo teātra labo slavu, palīdz gūt skatītāju atzinību un labu novērtējumu skatēs. Šogad notikušajā Latgales amatierteātru skatē no 10 iespējamiem punktiem (ko nesaņēma neviens) līvānieši par sarežģītu, divas stundas garu, izrādi ieguva septiņus punktus.

Cenšamies dzīvot tik plaši un skaisti, cik vien tas šajos laikos ir iespējams, uz atvadām saka Līvānu kultūras centra amatierteātra režisore Ilze Kārkle.

L. Rancāne